

## A befejezetlen ember.

Időpont: Böjt harmadik vasárnapja, 1932. március 6. [Helyszín: Sopron]

Alapige: Ap. Csel. 26:24-30.

*Mikor pedig ő ezeket mondá a maga mentségére, Festus nagy fenszóval monda: Bolond vagy te, Pál! A sok tudomány téged örültségbe visz. Ő pedig monda: Nem vagyok bolond, nemes Festus, hanem igaz és józan beszédeket szólok. Mert tud ezekről a király, kihez bátorságosan is szólok: mert épen nem gondolom, hogy ezek közül ő előtte bármi is ismeretlen volna; mert nem valami zugolyában lett dolog ez. Hiszel-e, Agrippa király, a prófétáknak? Tudom, hogy hiszel. Agrippa pedig monda Pálnak: Majdnem ráveszel engem, hogy keresztyénné legyek. Pál pedig monda: Kívánnám Istentől, hogy ne csak majdnem, hanem nagyon is, ne csak te, hanem mindazok is, kik ma engem hallgatnak, lennétek olyanok, a minő én is vagyok, e bilincsektől megválva. És mikor ő ezeket mondá, felkele a király és a tisztartó és Bernicé és a kik velük együtt ültek;*

A természeti, szellemi és erkölcsi világban a befejezettség az egyetlen értékmérő, ez pedig azt jelenti, hogy az érték megállapításánál, akár a természet javairól, akár az ember szellemi alkotásairól, akár magáról az emberről legyen szó, az a kérdés, hogy a benne rejlő erőket ki tudja-e fejteni, a maga elé tűzött célt véghez tudja-e vinni, el tudja-e érni, befejezetté tudja-e önmagát tenni? A természetben a befejezettségben van az igazi érték: a fésző bimbóban akaratlanul az ezerszínű virágoskertnek gazdagságát látjuk; amikor egy búzaszemet veszünk kezünkbe, magunk előtt látjuk a zúgó, sárga vetéstengert, milliók foszló, puha, mindennapi kenyérét; és amikor egy marék magot veszünk kezünkbe, látjuk magunk előtt a zúgó erdőt sátrat terítő árnyékával, békés otthonoknak bűtort biztosító fájával, látjuk tornyok büszke vázát benne. Ha a bimbó idő előtt lehervad és nem lesz virággá, amikor a jégvihar acélszekere végigszáguld a búzamezőkön, amikor a villám cikázva lecsap az erdőbe és az elég: akkor szíven üt bennünket a befejezetlenség tragikumuma.

A műalkotásokban is a teljesség, a befejezettség az egyik értékmérő. A torzzá vált milói Vénusz nem csak gyönyörűséget, de fájdalmat is ébreszt lelkünkben, mert a hiányzó szépséget csupán a megmaradt vonások harmóniájából tudjuk magunknak megalkotni és szemléletünket képzeletünkkel kell kiegészíteni; mikor Schubert befejezetlen szimfóniáját hallgatjuk, a második tétel akkordjai után magunk elé meredve, fájdalmasan nézünk, mert érezzük, hogy ennek a műalkotásnak két utolsó tétele ott alszik a zeneköltő porladó szívében.

Az emberi életnek is a befejezettség adja meg igazi értékét. Ez azonban nemcsak azt jelenti, hogy az ember a lelkében rejtőzködő tehetségét dolgozza ki, izmosítsa és állítsa be a maga hivatáskörébe, a maga szolgálatába, hanem azt, hogy találja meg, ismerje fel tulajdonképpeni emberi méltóságát és ajándékozza meg azzal az embereket, az egész világot. Azt, aki képességeit kiaknázatlanul, kiműveletlenül hagyja, aki hivatásbeli munkáját nem végzi el önmagának az odaadásával, egy kézlegyintéssel, könnyen elintézik az emberek: eh, egy befejezetlen ember! De ez még nem elegendő, eleven erővel ott ég a lélek mélyén az az igazság, hogy az ember önmaga befejezéséhez csak akkor érkezik el, hogyha a lelkében rejlő isteni hasonlatosságot megtalálja és kidolgozza, hogyha azokat az erőket, amelyeket Istentől kapott, kifejleszti, az örök kapcsolatot, amelyet számára az Isten ajándékozott, fenntartja, megerősíti és kivirágoztatja. Az ember befejezettsége nem képességeinek kiművelésétől függ, nem hivatásbeli munkájának értékétől, nem elhelyezkedésétől és pozíciójától, hanem az Istenhez való viszonyától: ez a belső befejezettség a külső befejezettség fölött! Az igazi patina, az értékadó, a belső befejezettség! Egyszer elmúlik minden, ami a külső befejezettséghez tartozik, porba omlik, mint az elhervadt virág, szirmait hullatja, mint a zengő lant, húrjai elpattanásával elhallgat egy utolsó melódiában, eltűnik minden, ami az ember külső befejezettségéhez tartozik, de a belső befejezettség az megmarad és az megtart.

A befejezetlen emberről egy éles rajzot állít szemeink elé a felolvasott Szentlecke. Egy különös, mozgalmas kép tárul szemeink elé: Cezáreában, Festus helytartó palotájában nagy ünnepségre készülnek, a nagyteremben, melynek falait márványlapok ékesítik, oszlopok árnyékában, keleti szőnyegek tarkaságában gyülekezik Cezárea katonai előkelősége és előkelő polgárainak serege. Kint kürt harsan, alabárdos vitézek mozdulatlaná merevedett sorfalai között bevonul a helytartó királyi vendégeivel, és amikor elhelyezkedik a király a számára elkészített trónuson, egyszerre ismét nyílik az ajtó: és egy törődött, meghajolt, gyöngé ember lép be, s odalép a királyi trónus elé a fogoly Pál apostol. Arcát a király felé fordítja, szemeiben izzó tűz lángol, és elkezd beszélni a fogoly a királynak. A hozzáintézett kérdésekre egy hatalmas beszéddel válaszol, arról a Krisztusról beszél, Akit megfeszítettek és Aki örökké Király fog lenni, Aki őt szolgáljává tette és elküldötte egy szent misszióra, akinek szolgálatában számára a fogság is boldogság és szent szabadság forrása.

Festus helytartó hallgatja és azt mondja: "bolond vagy te Pál, téged a sok tudomány megzavart!" Pál apostolnak villámot vet a szeme és azt mondja, bizonyítja, hogy ő nem mond új dolgokat, – kinyújtja kezét Agrippa király felé, törekeny, kicsi alakja megnövekszik, magasabb lesz, mint az emelvényre állított trónus, olybá tetszik, mintha Agrippa király

összetörpülne és ő volna vádlott és a vádlott Pál lenne az ítélkező bíró, – és szól: hiszel-e Agrippa király a prófétáknak? És szól Agrippa – kesernyés mosoly van az ajkán – "Te majdnem keresztyénné teszel engem!" Pál apostol pedig így felel: "adná a jó Isten, hogy ne csak majdnem, hanem nagyon is, ne csak téged, hanem mindazokat, akik itt most engem hallgatnak, keresztyénné tudnám tenni!"

Ez a befejezetlen embernek az arca: Agrippa király arca. Befejezetlensége pedig abban van, hogy értelmi képességeivel megismerte a vallási ismereteket, amelyeket a próféták hirdettek és amelyek bizonyára a Megváltó Krisztus személyével is egybekapcsolódottan a lelkébe hullottak, – hiszen ha ez nem történt volna meg, akkor Pál apostol nem hivatkozhatnék rá ilyen alakban és ilyen határozottságban – de ezt az értelmi képességét, összegyűjtött vallási ismeretét nem helyezi át szívébe, nem viszi át érzelmi világába, és így érzelmi világából nem viszi át az életébe, nem teszi akarattá, jellemmé és cselekedetté: egy befejezetlen ember, majdnem keresztyén, de nem keresztyén!

Ez, édes Testvérem, sok millió és millió ember számára a lelki típus: a befejezetlen keresztyén típusa, az ismeret megvan, de hiányzik a szív és hiányzik az élet. Állítsd magadat ezen mérték alá és nézd meg, hogy vajon a te keresztyénséged magasabbra emelkedik-e ennél a mértéknél? Hiszen a mi egész keresztyén nevelésünk ad biztosítékot arra, hogy ismeretek nélkül alig-alig él ma keresztyén ember közöttünk: az iskolai vallásoktatás, a templomi igehirdetés biztosítja azokat a vallási ismereteket, amelyekre az embernek szüksége van. Bizonyára neked is van tudatod az Istenről, a Gondviselésről, Krisztusról, az Ő váltságváltásának, szenvedésének jelentőségéről, a Szentlélekről, az anyaszentegyházról, mindez benned, a lelkedben helyet talál. És szól édes emlékek ezüst csengettyűje: régi, régi, összeomlott családi oltárra gondolj egy pillanatra, amely mellett áll egy drága, hű lélek: úgy szólítottad, hogy "édesanyám!", és mellette kopogott egy keménylépésű ember, akit úgy szólítottál, hogy "édesapám", az édesapád és édesanyád lelkének sugárzására, intésére, feddésére, imádságra kulcsolt, áldólag emelt kezére gondolj és arra az imádságra, amelyre az ajkadat és szívedet tanították! Óh, nézd: iskola, templom, szülőház hogyan munkálkodott mind azon, hogy a te lelked a vallási ismereteknek birtokába jusson! Ez azonban még nem elég. Az ismeret adhat vallásos képet, vallásos szemléletet az ember számára, de nem ad még vallást, úgyhogy igenis lehetséges, hogy te le tudnál vizsgázni a vallási kérdésekről, és mégis, nincs vallásod, nincs vallásos érzésed és vallásos meggyőződésed. Itt nem állhatsz meg, a fejből a szívbe, a szívből az életbe kell átvinned azokat az igazságokat, amelyek nélkül az életed befejezetlen torzó marad.

Láthatod azt, hogy az értelem érzelem nélkül semmi, az értelméd legfeljebb a világteremtő Isten hatalmát, csodálatos hatalmát, nagyságát mutatja meg neked, de a gondviselő Istennek kegyelmes arcát csak a szíveden keresztül láthatod meg.

Az értelméd egy gögös, büszke, erejében elbizakodott, királyságra elhívott embernek a képét rajzolja eléd, a tékozló fiúnak elgyötört, bűnbánat könnyétől harmatos orcáját csak a szívedben találhatod. Az értelméd vagy felvisz téged az elbizakodottság magas bércormára és azt kiáltja: nézd, te mindenre képes vagy a saját erődből; avagy pedig alátaszít a kétségbeesésbe, a siralomvölgyébe, ahol kopár sziklák között varjak kárognak a temetési énekét az embernek: kár, kár, kár! Semmit sem tudsz elérni, minden hiába van! Az értelméd ezer gyertyafényű villanylámpásánál megláthatod életutad minden fűszálát, amely odasodródik a lábad elé; és szétszedheted az életedet, megállapíthatod, hogy tele van ellentéttel és igazságtalansággal, az erénynek és szenvedésnek, a bűnnek és a jutalomnak, a méltó magatartásnak és a fájdalomnak, a méltatlanságnak és érdemnek egymással szembekerülése azt váltja ki lelkedből, hogy ez az élet logikátlan, igazságtalan zűrzavar. De ha szíved egy karácsonyfa-gyertyáját meggyújtod a lelked éjszakájában, annak a pislogó lángja elég arra, hogy rávilágítson a Krisztus keresztyére, és akkor az elkezd égni, világítani, és te meglátod, hogy az élet minden, minden ellentéte kiegyenlítődik az Isten örökkévaló szeretetében. Szív nélkül nem juthatsz el Istenhez.

Fejlettséged, utadnak felfelé emelkedése, életed befejezettsége csak Istennel való viszonyodban válhatik valósággá a te számodra. De édes Testvérem, itt van azután egy szent kötelesség, egy nagy felhívás, amelyet hozzád is intéz a felolvasott Szentleckében Pál apostol. Ennek az elindulásnak és emelkedésnek, ennek a kezdetnek és végnek egy olyan feltétele van, amely úgy hangzik, mintha az élet szimfóniájának lenne megütött első akkordja, máskor pedig úgy halljuk, mint egy befejezett élethimnuszok szent harmóniáját, ez a szó: térj meg! Megtérés nélkül nincsen egész ember, megtérés nélkül minden emberélet befejezetlen élet, a befejezettség a megtérést feltételezi, Krisztushoz vezet, a kegyelem keresztyéhez. Térj meg! Legyen a lelkedben egy felsikoltó fájdalom – mint egy földalatti erő felveti a te életed salakját, követ, hamuját, hitvány földgöngyeit, és kiveti lelkedből, életedből azokat a bűnöket, szenvedélyeket, indulatokat, amelyek téged elválasztanak Krisztustól. Legyen a lelkedben egy nagy tagadás, tagadása a bűnnek és mindannak, ami elválaszt Krisztustól! Legyen a lelkedben egy égető, sóvárgó vágyakozás, fordítsd a lelkedet, amelyet beárnyékol a bűnnek szennye, az örök nap, Krisztus felé, hadd hulljon rá az Ő fénye, világossága; áldó, szent ereje! Készülj sóvárgó vágyakozással, érezd meg, hogy számodra az élet Krisztusnál kezdődik és Krisztusnál végződik! Vágyakozz, mint az üszkös, kormos házkémény mellett felemelkedő gólyamadár,

aki a fák levelének színtelenedéséből, a levegő illatából úgy érzi, hogy dél hívja őt, amerre ösztöne viszi!

Égjen a lelkedben a vágyódás egy új, boldog, tiszta élet ígéretei felé, legyen a lelkedben szent és nagy elhatározás és diadalmaskodó, kemény akarat! Tudj magadnak parancsolni, tudd a tested felett a lelket úrrá tenni, tudd az Isten törvényét életed szabályozójává avatni, tudd eltaposni a szenvedélyt, önzést és bűnt! Amikor arról van szó, hogy a lelked, az életed befejezettségén munkálkodol, legyen benned hit, hit és hit, és érezd, hogy ketten dolgoztok a te életed befejezésén: Isten és te. Az Isten előbb kezdte ezt a munkát, ez a kezdet egész szeretet; az Isten előbb végzi azt be, mint te, ez a befejezés kegyelem, és ami közben van, pajzs; amit te adhatsz, az sem más, mint szeretet, amit az Istentől kaptál, amit Tőle átvettél. És ha ezzel kidolgoztad azt, amit kidolgozni akarsz, a befejezett embert, akkor is úgy érkezel meg, hogy nem az érdemeid juttatnak a célhoz, hanem a hozzád hajló, örök kegyelem. A befejezett ember Krisztusnál találja meg élete befejezését, és ez a befejezettség a kegyelemnek a műve.

Testvérem! Körülöttünk a világháború egy rettenetes utóközdelme folyik, rettenetes erővel reng a föld, csattog az ég, mintha megmozdulna minden, amit emberi szellem, kultúra, civilizáció, erkölcsi világregend az emberiség javára teremtett, meginog a család alapja, a nemzetek léte, a gazdasági rend, az erkölcsi világszemlélet, törvények és parancsolatok, eszmék és ideálok, törekvések és álmok, pusztul az egyes embernek az erkölcsé, a becsület meghajol, a jellem megtörik; az öngyilkosságoknak, a bűntényeknek, az elválásoknak a statisztikai száma ijesztő ugrásokkal emelkedik, és megrendül az emberben a lélek, amikor adatokból, számokból akarja megrajzolni magának a társadalomnak, a nemzetnek, az emberek lelkének az igazi arcát. Kishitű, kialudt szívű vészpróféták járnak körül és az ajkuk halotti éneket mondogat, pedig nekünk tudnunk kell azt, hogy gazdasági, állami, nemzeti, politikai, erkölcsi válságokat csak akkor bírhat el a mai társadalom, a magyar nemzet, a család és az egyes ember, ha befejezett, egész emberek állanak itt, akik önmagukat és a lelkükben rejlő teljes értéket ajándékozzák oda. Ez a mai idő bizonyítja minden beszédnél erőteljesebben, hogy egyedül a valláserkölcsös jellem, istenfélelem, vallásosság mentheti meg az egyes embert, az emberi közösséget.

Hadd kiáltsam feléd erről a szent helyről, hogy légy egész ember! Legyen szemed a látásra, füled a sóhajok és jajgatások meghallására! Szíved, szíved – ez a vérző húsdarab – váljék a Krisztus csudatevő ereje által öt árpakenyérré, osztogasd szét a nyomorgó éhezőknek, maradjon mindig elég maradékod arra, hogy sokakat megelégtíts! Legyen erős akaratod, tudj lemondani, nélkülözni, új életberendezkedést teremteni a magad és tied számára, tudj koldusgúnyában királyi méltósággal járni és élni, zarándok igénytelenséggel tölteni be

hivatásodat – legyen hited, legyen erős, dönthetetlen hited! Tudj a romok között is megállani és építeni, Istent hívni, Istenben bízni, Isten erejével élni! Menj végig halotti temetőkön és ragyogjon orcádon az isteni kegyelem bizonyosságának boldog verőfénye és énekelj zúgó-zengő hanggal a bátorítás dalát: "mit féltek azoktól, akik csak a testet ölhetik meg, de a lelket nem ölhetik?!" Tudj hinni az Istenben, tudj hitet prédikálni, hitet sugározni a lelkedből és az életedből: légy egész ember!

De testvérem, nemcsak a társadalomért, nemcsak a nemzetért, nemcsak másokért kell neked befejezett, egész emberré lenned, hanem önmagadért, saját lelkedért kell befejezett emberré lenned. Micsoda értéke van annak az embernek, hogy Pál apostol odaáll egy ember elé, hogy nem a maga szabadságát, életét félti, nem magát védelmezi, hanem annak a királynak a lelkéért aggódik; micsoda kényszerítő isteni parancsolat éghetett lelkében, amikor oda mer állani a király elé – ő a fogoly a királlyal szemben, ő a tehetetlen, erőtlen senki az élet és halál ura mellett – és meri a szemébe vágni azt: te nem vagy egész ember, te befejezetlen ember vagy, térj meg!

Megyek hozzád: szememmel a szemedet, kezemmel kezedet, szívemmel szívedet keresem, lassan mondom a szót, hogy megértsd és a lelkedben magaddal vidd, mint e mai vasárnap eltörölhetetlen igazságát: Testvérem, lehet neked sok életértéked, amiktől el kellett búcsúznod, amiket el kellett temetned és sok, amit még megmentettél és sok, amihez a boldogságodat kötöd – Testvérem minden érték elvész a legnagyobb érték mellett, a lélek értéke mellett! Gondolj a lelkedre! Gondolj a lelkedre! Gondolj a lelked üdvösségére! Jer, örvendezzünk! Nézd, a Golgotha halmán a Krisztus keresztje kitárt, ölelő karjával vár, hív téged! A te életed a keresztnél válik befejezett életté, te a Krisztusban válsz egész emberré! Ámen.